

menschliche Tätigkeiten, Berufe, Funktionen, Sportarten und Hobbys und dadurch ebenfalls neue Wörter, welche die Tätigkeiten der ausübenden Personen benennen.

Alle Beispiele der Personenbezeichnungen, die hier benutzt werden, stammen aus der deutschen Frankfurter Allgemeine Zeitung.

Im Sinne der sprachlichen Ökonomie werden oft auch Personennamen in der Komposita der Personenbezeichnungen benutzt. Die Komposita ersetzen dann meistens ein Genitivattribut, denn der Genitiv wird im Deutschen tendenziell gemieden. Bei der Personennamen geht es in den meisten Fällen um Namen der Politiker, z. B.: *Anti-Bush-Aktivist*, *Bush-Kritiker*, *Bush-Herausforderer*, *Bush-Anhänger*, *Karry-Wähler*, *Kennedy-Attentäter*, *Merkel-Vertraute*, *Berlusconi-Intimus*, *Teufel-Nachfolger* (Erwin Teufel -Ministerpräsident von Baden-Württemberg). Andere gefundenen Beispiele kommen aus der Bereich der Kultur: *Harry-Potter-Nachahmer*, *Pippi-Langstrumpf-Erfinderin*, *Simpson-Zeichner* (Zeichentrickserie „Die Simpsons“), *Bond-Mime* (Schauspieler, der James Bond darstellt).

In dem vorliegenden Artikel wurde die Sättigung die lexikalisch-semantischen Prozesse in der gesellschaft-politischen Lexik des gegenwärtigen Deutsch untersucht. Am Beispiel der 20 Artikel der Frankfurter Allgemeine Zeitung wurden dazwischen 29 Phraseologismen gefunden. Mit Hilfe der modernen Massenmedien wirkt die Sprache heute über neue Einflusskanäle und mit größerer Kraft aufs Individuum ein. Dies führt zur Bildung einer Standardsprache, die fast alle Mitglieder der Gesellschaft beherrschen – jedenfalls passiv, ohne Rücksicht auf regionale und soziale Unterschiede.

Dazwischen entsteht noch eine so genannte linguistische Sache und es ist Folgendes. Da nämlich die englische Sprache jetzt in der Welt dominiert, sind die meisten Entlehnungen in verschiedenen Sprachen, darunter auch in der deutschen, englisch-amerikanischer Herkunft. Die meisten dieser Entlehnungen kommen ins Deutsche aus der amerikanischen Variante der englischen Sprache, denn die BRD hat die engeren Kontakten mit den USA als mit England. Sehr viele englische Entlehnungen werden zu Internationalismen. Deshalb kann man mit bestimmter Sicherheit behaupten, dass die englische Sprache in der letzten Zeit bei der Wiedergabe alles Neuen und Fortschrittlichen vorherrscht, was in der Welt insbesondere in der Wissenschaft und Technik passiert. Die Zahl der Entlehnungen aus dem Englischen ist schon sehr gross in der deutschen Sprache und nimmt immer zu.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура. – М., 1983. – 288 с.
2. Дементьева Т. М. Европейский союз на страницах немецкого словаря “EU – ABCLexikon für Politik, Recht, Wirtschaft, Steuern, Finanzen, Institutionen“. // Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и международная коммуникация, 1999. – №1. – С. 140–146.
3. Gesellschaft für deutsche Sprache. Wörter und Unwörter. Sinniges und Unsinniges der deutschen Gegenwartssprache. - Stuttgart: Falken Verlag, 1993. – 322 S.
4. Skod-Söderved M. Wortschatz und Syntax des außenpolitischen Leitartikels. Quantitative Analysen der Tageszeitungen „Neues Deutschland“, „Neue Zürlicher Zeitung“, „Die Presse“ und „Süddeutsche Zeitung“. - Frankfurt/M.: Lang, 1993. – S. 9-150.
5. www.faz.net (Frankfurter Allgemeine Zeitung)

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ліля Черниш – кандидат філософських наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики Національний університет «Львівська політехніка».

Наукові інтереси: дослідження розвитку європейських мов на основі класичних (латинської та грецької), сучасна німецька мова.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ ОСУДУ

Оксана ЧЕРНЯК (Луцьк, Україна)

У статті розглянуто лексичні засоби репрезентації осуду, які є конститuentами лексико-семантичного поля, подано опис двох лексико-семантичних мікрополів: засобів номінації осуду і засобів вираження осуду, проаналізовано складові частини кожного мікрополя.

Ключові слова: лексико-семантичне поле, лексико-семантичне мікрополе, ядро, центральна зона, медіальна зона, периферія, пейоративи.

The article deals with lexical means of censure representation which form lexico-semantic field. The description of two microfields (lexical means of nomination and expression of censure) is given, the parts of each microfield are analyzed.

Key words: lexico-semantic field, лексико-семантичне microfield, nucleus, central zone, medial zone, periphery, pejoratives.

Виявлення корпусу лексичних одиниць, які описують і, відповідно, фіксують різні якісні аспекти осуду, є дуже важливим, оскільки категоризація емоцій здійснюється саме в лексиці.

Дослідженню особливостей системної організації лексики присвячені роботи таких учених, як Д. М. Шмельов; Л. М. Васильєв; Ю. Д. Апресян; В. І. Кодухов; М. А. Кронгауз; І. М. Кобозєва; Ю. М. Караулов; З. Н. Вердієва; В. В. Левицький; В. А. Звєгінцев; Г. С. Щургаїн. Осуд – це комунікативне явище, нерозривно пов'язане з параметрами мови та мовлення, їхнього когнітивного та соціального середовища, феномен із специфічними властивостями, які не можна повністю пізнати без поглибленого вивчення та систематизації.

Актуальність теми зумовлена тенденцією в сучасному мовознавстві до дослідження системності мовлення як невід'ємної складової людської життєдіяльності.

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути і проаналізувати лексико-семантичне поле осуду в англomовному художньому дискурсі. Досягнення мети передбачає розв'язання наступних **завдань**: виокремити лексичні засоби репрезентації осуду, які є конститuentами лексико-семантичного поля, описати лексико-семантичні мікрополя осуду: мікрополе засобів номінації осуду і мікрополе засобів вираження осуду, проаналізувати складові частини кожного мікрополя.

Лексичні засоби репрезентації осуду можна зобразити у вигляді лексико-семантичного поля, яке є складною, багатоплановою єдністю семантично об'єднаних та взаємодіючих одиниць. Під семантичним полем ми розуміємо сукупність мовних одиниць, які об'єднані спільністю змісту й відображають понятійну, предметну або функціональну подібність позначуваних явищ [3: 99; 4: 121; 7: 210]. Специфікою лексико-семантичної системи мови, як відомо, є її кореляція із позамовною дійсністю, а отже системні зв'язки між словами в межах семантичного поля визначаються не лише особливостями лексичної системи, а й об'єктивними властивостями позначуваних реалій.

Аналізуючи лексико-семантичне поле осуду, ми, як і І. М. Кобозєва, хочемо зазначити, що в мові потрібно розрізняти слова, які контекстуально відображають емоційно-оцінне ставлення мовця до позначуваного об'єкта, і слова, у яких емоційне ставлення чи оцінка закріплені в денотаті і/або сигніфікаті [3: 88]. До першої групи належать слова, у яких емоційно-оцінне ставлення міститься у прагматичному компоненті лексичного значення (тобто це завжди ставлення мовця). У вербальній репрезентації осуду це лексика негативно-емоційної конотації для вираження осуду. Слова другої групи здебільшого нічого не повідомляють про ставлення мовця до явища, що позначається відповідним словом, а лише констатують, або описують його. У цих словах денотативний і/або сигніфікативний шар заповнений об'єктивною, тобто неемоційною і неоцінною інформацією [3: 88-89]. Оскільки перформативні висловлення не є типовими висловленнями осуду, при позначенні змісту чи характеру осуду до цієї групи належать слова зі значенням "осуджувати" – *criticize, blame, censure, condemn, denounce, reprove, rebuke, reprimand, reproach, admonish, chide* тощо. Ці слова в неперформативному вживанні слугують переважно лише для опису емоційного чи оцінного висловлення, а не для його вираження мовцем. Наприклад:

(1) "At first it didn't work but then I realized that **I could blame** his mother for everything that went wrong" (C. Harrison. *Once a Lover*, p. 187).

У наведеному прикладі мовець лише описує ситуацію, а не вказує на свій емоційний стан.

Зазначені вище лексичні одиниці використовуються, зазвичай, в авторських ремарках для опису осуду (*hechided, hereproached, hefelththerebuke* тощо):

(2) "You've no sense of dignity," **hechided**... (C. Harrison. *Once a Lover*, p. 152);

(3) "Alvin," she said, "you never used to swear in front of me."

He felt therebuke but he rather liked the feeling of annoying her (O. S. Card. AlvinJourneyman, p. 134).

Отож при описі несхвалення мовцем дій чи вчинків об'єкта осуду переважають слова зі значенням “осуджувати” та понятійним змістом несхвалення.

Для вираження осуду, який виникає під впливом образи на об'єкта використовується головню лексика з емоційно-оцінним змістом “осуд”. Як зазначає Л. О. Гусліста, широкий діапазон емоційно забарвленої лексики, що бере участь в оформленні контекстів негативної етичної оцінки, виявляє тісний взаємозв'язок емоційної сфери свідомості з галуззю етики як соціально-психологічного механізму регулювання міжособистісних взаємодій [1: 46].

Отже, можна стверджувати, що при вербальній репрезентації осуду використовується і емоційний, і неемоційний тип комунікації (за В. І. Шаховським). Ціллю емоційної комунікації є або емоційне самовираження, емоційне ставлення мовця до чогось/когось, або емоційний вплив на об'єкт. Функціональним превалюванням у цих випадках є процес вираження, на відміну від неемоційного типу комунікації, де превалює процес номінації [5]. Наш підхід до дослідження лексико-семантичного поля осуду ґрунтується на тому, що, як зазначає В. І. Шаховський, за ознакою наявності/відсутності емотивності в художньому тексті можна виділити три групи лексичних одиниць: лексика, що називає емоції; лексика, яка виражає емоції; лексика, що описує емоції [6: 45]. Саме лексика, яка виражає емоції, а не лексика рівня номінації та дескрипції емоцій, є власне емотивами. Аналіз фактичного матеріалу дав підставу нам зробити висновок, що основний корпус лексичних одиниць, які використовуються для репрезентації осуду, розпадається на дві групи: лексичні засоби вираження осуду та лексичні засоби номінації та дескрипції осуду.

Отже, вербальні засоби репрезентації осуду можна зобразити у вигляді двох лексико-семантичних мікрополів: засобів вираження осуду й засобів номінації осуду. У мікрополі засобів вираження ми аналізуємо лексику негативно-емоційної конотації та лексику з інвертованим знаком оцінки, у мікрополі засобів номінації – лексичні одиниці зі значенням “осуджувати” та понятійним змістом несхвалення.

Лексика, що називає й описує емоції, трактується як асоціативно-емотивна, тобто така, яка містить ідею про емоції, оскільки вона, не виражаючи емоції безпосередньо, все ж асоціативно відсилає комунікантів до них і тому викликає чуттєво-сприймані непрямі асоціації [6: 174].

Характеризуючи лексико-семантичне мікрополе засобів номінації осуду, слід зупинитись на його структурі, у якій можна виділити такі частини:

1) ядро, що представлене родовою семою – компонентом, навколо якого розгортається поле. Оскільки ядро є лексичним вираженням смислів, або семантичних ознак, воно може замінити кожен із членів парадигми, будучи представником усієї парадигми. Ядром семантичного мікрополя засобів номінації осуду ми вважаємо семи “несхвалення” та “виявлення недоліків”, оскільки вони присутні майже в усіх словникових дефініціях лексичних одиниць – засобів номінації й дескрипції осуду.

2) центральна зона поля складається з лексичних одиниць, які мають інтегральне, спільне з ядром і між собою, значення. Визначення частки семи осуду показує, що максимальним ступенем усталеності характеризується дієслово *reprimand*; дієслово *admonish* міститься в зоні високого ступеня усталеності; середній ступінь характерний для дієслів *reproach*, *chide*, *scold*. Тому ми зараховуємо ці дієслова та похідні від них іменники, прикметники, дієприкметники, прислівники до центральної зони цього лексико-семантичного мікрополя.

3) медіальна зона лексико-семантичного мікрополя засобів номінації осуду представлена дієсловами зі значенням осуду, які мають низький ступінь усталеності частки семи осуду (*criticize*, *blame*, *reprove*, *condemn*, *denounce*, *censure*), та похідними від них іменниками, прикметниками, дієприкметниками, прислівниками зі значенням “осуджувати” та понятійним змістом несхвалення.

4) периферія поля складається з одиниць, що є найвіддаленішими за своїм значенням від ядра. Вони деталізують та конкретизують основне значення поля. До периферії лексико-

семантичного мікрополя засобів номінації осуду ми відносимо стилістично марковані лексичні одиниці для позначення осуду, що мають значення “осуджувати, обвинувачувати, негативно оцінювати”: *tongue-lash* (сварити, обвинувачувати); *jaw* (вичитувати); *castigate* (суворо осуджувати, жорстко критикувати); *chewout* (вичитувати, висловлювати догану); *wig* (сварити, вичитувати); *backbite* (злословити, пліткувати позаочі); *denigrate* (пліткувати), *deprecate* (різко осуджувати); *pickat* (придиратися); *badmouth* (критикувати); *bash* (критикувати публічно) тощо. Сюди входять також фразеологічні засоби на позначення осуду (*pick, pull, etc. sb/sth to bits/pieces; be hard on sb; haul sb over the coals; give sb/get a pasting; give sb a rocket; tear sb/sth to pieces/shreds; take sb to task (about/for/over sth)* тощо).

Аналізуючи лексико-семантичне мікропіле засобів вираження осуду, слід зазначити, що сюди входять лексичні одиниці, які містять негативну оцінку конотацію і більшість із яких марковані в тлумачних словниках як *offensive*, оскільки метою їх уживання є бажання мовця нанести образу об’єкту осуду або вилити негативні емоції. Негативне емоційно-оцінне значення є пейоративним [2: 235]. Пейоративами називаються слова або вирази, які містять негативну оцінку конотацію [8: 857]. До групи пейоративів належать переважно іменники та прикметники або сполучення іменника з прикметником. Це пов’язане з тим, що саме прикметники виражають якісні ознаки, а отже більшою мірою, ніж слова інших частин мови, пристосовані для позначення ступенів ознаки. Зупинимося на складових частинах цього мікрополя:

1) до центральної зони цього мікрополя ми зараховуємо лексику негативно-емоційної конотації (емоційно-підсилювальні й оцінні слова (пейоративна лексика), які підкреслюють несхвалення мовцем дій об’єкта осуду й виражають негативну оцінку). Це іменники *bastard, cheat, enemy, alcoholic, crook, fool, brute, whore, sadist, wart, idiot, failure, bitch, liar*; прикметники *filthy, lying, self-righteous, blamed, evil, crafty, conniving, two-faced, vicious, cold, spoiled, thrice-damned blind, faithless, untrustworthy, evil-minded, mad, stupid, incredible, selfish, goose-pimpled, weak, spineless, corrupt, stark, raving mad, dumb, crude, offensive, chauvinistic, overbearing, greedy, selfish, cold-blooded* тощо. Наприклад:

(4) “*The **bastard!** The **filthy, lying cheat**...*” (S. Lewis. *Obsession*, p. 41);

(5) “*I suspect you’re an **alcoholic** and a **crook**, and I know that you’re a **crude, offensive man**. It’s also obvious that you’re a **failure**” (K. James. *Cutter’s Lady*, p. 29);*

2) медіальна зона лексико-семантичного мікрополя засобів вираження осуду представлена лексикою з інвертованим знаком оцінки. Нею виражається негативна оцінка, у той час як у буквальному значенні такі вирази мають позитивний смисл. Слова, що містять у своїй семантиці позитивну оцінку, змінюють знак на протилежний і несуть додаткову інформацію про емоції обурення, гніву, несхвалення, тобто використовується стилістичний прийом іронії. Наприклад:

(6) *Catrimona’s eyes narrowed, but she continued in the same noncommittal tone, careful not to reveal a hint of sarcasm. “Of course we all realize **what a very important person you’ve become**, but Elena thought that even **the president’s chief adviser** could be excused for a weekend to celebrate his grandmother’s hundredth birthday” (M. Smith Collins. *Shared Ground*, p. 17);*

3) периферія мікрополя складається з таких лексико-морфологічних засобів як підсилювальні частки, прислівників і кваліфікаторий емоційні вигуки (*so, very; awfully, terribly, dreadfully, really, quite; oh, oh my God, Oh Lord, for God’s sake*), які виступають у ролі інтенсифікаторів і, поєднуючись із оцінними операторами, виражають різні відтінки оцінного ставлення. Сюди ми зараховуємо також модальні дієслова (*dare, should, might, must*). Наприклад:

(7) *Debbie pressed her face between her palms. “**Oh Lord**, I’m **so** embarrassed. Now all the Hunters will know what an idiot I am.” (M. Smith Collins. *Shared Ground*, p. 96);*

(8) “***Oh, so clever!**” Annalise sneered. (S. Lewis. *Obsession*, p. 429);*

(9) “*You **must** know that escape is impossible.” (J. Archer. *Kane&Abel*, p. 73).*

Отже, лексичні засоби репрезентації осуду є конститuentами лексико-семантичного поля, яке є багаторівневою, ієрархічно впорядкованою структурою, і складається з двох лексико-семантичних мікрополів: 1) засобів номінації осуду і 2) засобів вираження осуду.

Номінативні одиниці, що утворюють лексико-семантичне поле осуду, тісно взаємодіючи, формують зміст висловлення осуду.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гуслистая Л. А. Негативная этическая оценка в контексте осуждения (на материале современной публицистики) : дисс... канд. филол. наук : 10.02.02 / Гуслистая Людмила Алексеевна. – Х., 2001. – 197 с.
2. Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик. – М. : ИТДТК “Гнозис”, 2002. – 333 с.
3. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика : учеб. / И. М. Кобозева. – [3-е изд., стер.]. – М. : КомКнига, 2007. – 352с.
4. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підруч. [для студ. філол. спец. вищих закл. освіти] / М. П. Кочерган. – К.: Вид. центр “Акад.”, 1999. – 288 с.
5. Шаховский В. И. Эмотивная семантика слова как коммуникативная сущность / В. И. Шаховский // Коммуникативные аспекты значения.– Волгоград : Изд-во Волгоград. пед. ин-та, 1990. – Режим доступа до журн. : http://russcomm.ru/rca_school/shakhovsky_shtm
6. Шаховский В. И. Эмотиология в свете когнитивной парадигмы языкознания / В. И. Шаховский // К юбилею ученого : сб. науч. тр., посвященный юбилею д-ра филол. наук, проф., гл. науч. сотрудника лаб. теор. языкознания РАН Е. С. Кубряковой. – М. : МГЛУ, 1997. – С. 130–135.
7. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики / І. Б. Штерн. – Київ : АртЕк, 1998. – 336 с.
8. Merriam-Webster's Collegiate Dictionary. – 10th ed. – Merriam-Webster, Incorporated. – Springfield, Massachusetts, USA, 1999 – 1557 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Archer J. Kane & Abel / J. Archer. – N.Y. : Faucett Crest, 1981. – 477 p.
2. Card O. S. Alvin Journeyman / O. S. Card. – US : Tor Books, 1995. – 381 p.
3. Harrison C. Once a Lover / C. Harrison. – L. : Mills & Boon Limited, 1984. – 189 p.
4. James K. Cutter's Lady / K. James. – N.Y. : Silhouette Books, 1986. – 252 p.
5. Lewis S. Obsession / S. Lewis. – L. : A Mandarin Paperback, 1996. – 663 p.
6. Smith C. M. Shared Ground / C. M. Smith. – N.Y. : Silhouette Books, 1991. – 251 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Оксана Черняк – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри іноземних мов факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Наукові інтереси: семантичне та лінгвопрагматичне вивчення мовних одиниць.

ШЛЯХИ ПОПОВНЕННЯ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ США ТА УКРАЇНИ

Ірина БУТОВА (Тернопіль, Україна)

Здійснено типологічний аналіз повідомлень американських та українських політиків, продемонстровано шляхи поповнення політичного словника США й України, проаналізовано роль метафори в сучасній політичній комунікації.

Ключові слова: евфемізм, асиміляція, вокабуляр, концепт, метафора, концептосфера, карикатура.

Typological analysis of statements of American and Ukrainian politicians is made, ways of political vocabulary enriching of the United States and Ukraine are shown, and metaphor role in contemporary political communication is demonstrated.

Key words: euphemism, assimilation, vocabulary, concept, metaphor, concept-sphere, cartoon.

Для України, як і для інших пострадянських країн, існує два шляхи формування політичного дискурсу країни. Перший – орієнтир на комуністичне минуле, другий – ліберальне спрямування в майбутнє [7]. Вважають, що термін “*перебудова*”, який часто вживався з 1985 до 1991 року, майже неможливо знайти вжитим у прямому значенні в сучасному політичному дискурсі. Сьогодні в українській мові термін “*перебудова*” вживається іронічно для характеристики будь-якого незавершеного процесу, який супроводжується хаосом. “Політологічний енциклопедичний словник” визначає “*перебудову*”, у першу чергу, як корінні зміни в економічній, суспільно-політичній, правовій та інших системах й інституційних структурах. Друге значення “*перебудови*” пов’язане з назвою радикальних реформ, здійснених у Радянському Союзі наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ століття [6]. На думку В.П.Полковського, велика кількість кліше радянського періоду вживається з метою створення іронічного чи гумористичного ефекту: “*зоря капіталізму над полями “Зоря комунізму”*”, “*привид імпичменту бродить Америкою*”, “*уперед до перемоги корупціонізму*”. Евфемістичні фрази створюють іронічний ефект: “*маяк виробництва*”, “*трибун комунізму*”. Словосполучення “*наш гегемон*” відноситься до